

İŞTİRAK

Sene 1, Numero 3, 27 Şubat 1325 Cumartesi

Sahib-i İmtiyaz ve Müdür-i Mesul
Serbest İzmir Gazetesi Sahibi

Hüseyin Hilmi

Directeur Husein Hilmi

Mu posta seneliği 60 kuruş
Mu posta altı aylığı 40 kuruş

Mekâtib ve Evrak Bâb-ı Âli Caddesinde Manzume-i Efkâr Matbaasına gönderilmelidir

Biri Yer Biri Bakar Kıyamet Ondan Kopar

Sosyalizm Efkârının Mürevvicidir

Journal Socialiste ICHTIRAK

Münderecat

Ferda / Uzun Bir Konferanstan: Hayran
Muhasebe-i İctimaiyye -Sosyalizmin Atisi: Bir Muhip
Blanki /A. Rıfki
Gölgeler – Bedbinlik / A. Rıfki
Sus- Bir İzah / İştirak
Tahlil – (Hikâye) Dede Hasan'ın Vicdanı

Ferda / Uzun Bir Konferanstan

İnsanlar bugün takip ettikleri muhtelif mesleklerin ben fikir eyledikleri meşuş akaidin tesir bi sevdiyle arz üzerinde muhalif zıt birer küme teşkil eden bir sürü gafillerdir ki hepsinin her fırkanın maksadı temini saadet yahut cemli menfaat her partinin gaye i hayali tervici efkâr ve defi muzırattır. Ve bunun böyle olduğu ve olacağı en vazih en bedihi hakikatlerdendir.

İnsan nedir! Tabii felsefi tarifati bir tarafa bırakalım insan kâinatın en küçük ve en sefil bir cüzü olan seyyare-i arzın nim mütekâmil bir hayvanıdır. Taş devrinin bir mevludu zayıfı olan bu hayvan evvela mazulm mağaralar köşelerinde sefil ve hayvanatı vahşiye ye has bir hayatın avanı gafletini emrar ederken açlığa karşı otlarla ağaç kökleriyle müdafaaya yeltenirken yavaş, yavaş birleşmek tevhit ve taksim i mesai etmek lüzumunu hissetmiş ve bu suretle evvela küçük kümeler sonra büyükçe kabileler daha sonra kuvvetli ve muntazam hükümetler hâsıl olmaya başlamıştır.

Bidayet teşkilinde pek iptidai ve vahşi olan bu cemiyetler rahat ve refahlarını temin edecek vesaiti lâzımenin vücudunu... İle çok basit olan alet ve meskenlerini pek basit olan gıda ve vesaiti hayatiyelerini daha mükemmel ve muntazam bir daire dâhiline almak için çalışmaya başladılar. Demir aleti tunç edevata ıslah etmekle sanata toprağı işleterek mahsulü ıslah etmekle sarfına yol açtılar. Semayı kaplayan nücümü eskadarı çöllerdeki seyahatlerine rehber ittihaz ederek böylece semaya müteallik bir fikir icmalı peyda ettiler. Otlardan köklerden devalar yaparak tıbbın ilk fakat basit temellerini attılar.

Müteferrik ailelerin birleşmesinden zuhur eden... Tenasülün ifrat derecede tezyidinden büyüyerek şehirler vücuda geldi. Muhtelif şehirlerin bir birine olan münasebetini tashih için yollar yapıldı. Vesaiti nakliyeler münakalatı tashil etti. Bu suretle insan kümelerinin teşkil ettiği bu şehirler medeniyet denilen şehrah terakkiye dâhil olarak ila inkıta ilerilemeye ihtiyacatının daha emin daha sahi vesait ile tedarikine çalışıyor arz üzerinde beşeriyet mütefekkiye zekâ ve imanın semeratını iktidaf ediyor.

Fakat beşerin bunu yapan... terakkiyatının imtidadı müddetince bir kuvvei gayri meriye terakkisine makusen mütenasip tesirler hâsıl ediyor onu terakki ettiği kadar tahrip eyliyor. Terakkinin zirve i kasasına çıkmış bir milleti bir memleketi tedrici bir takım müessirlerin bar ı tesirati altında imha ediyordu.

Bugün nazarı fende daima dikkate şayan görülmüş bir hakikat ı mutlakadır ki kâinatı ziraatı hayatı velhasıl her şeyi yed i kahharı istibdadında sıkın ezen mübareze i hayat kanunu cemiyetler milletler üzerinde dahi tabii olarak nüfusunu icra ederek birinin mevcudiyetini diğerinin imhasına vabeste bırakıyor. Bu suretle cemiyetler hükümetler arasında mühim ve kanlı mübarezat meydan buluyor. Birinin hayatı diğer birinin memadıyla kâin olarak sat ı arz bir cidal gâh hun alut haline giriyor ve bu muharebeler bir tarafın ikbal ve rahatını diğer tarafın edvar ve sefaletini intaç ediyor.

Mekânı mukaddes semavisinden irtikâp ettiği cürmü mebheshinin mücazati maddiye ve maneviyesini çekmek için sathı arza üryan ve sefil olarak atılan petrolün iki mahdumu mağduru oldukları hırsı şehvaniyetin esirgen ve gürzünü müthiş bir muaraza ile neticelendirdiler. Kabil hayatını Habil'in imhasında gördü. Ve biraderini bir hezne ile öldürerek rakipten kurtuldu.

Beşeriyetin böyle esatiri ve müheyyan edvarında vukua fevkalade olarak görülen şu meseleye mübareze i hayatiye kanununun ilk sahneyi muhayyelidir ki bu devir müheyyan ve esatirinden son asır müddetine kadar tarih sahifelerinde yer tutan kanlı vakalar müthiş muharebeler... Emsaller saadetler sefaletler hep bu bi aman kanunun tesiri mütehakimanesiyle vücut bulmuş her şey zerreden şemse ufak bir uzviyet kümesinden koskoca hükümetlere varıncaya kadar her şey bu kanunun tesirinden kendini kurtaramamıştır.

İnsaniyetin ilk asırları el hüküm len kalp sözünden muhayiz gerivan edememiş fakat bilahare cemiyetlerin kuvvetleri büyümüş yine bu söz haki ve hükümet olmuş pek sonraları yani bir iki asır evvel hükümetlerin haksız muamelatındaki renk ağdar ve mezalimi meşru kanunun bir perde i hilekârı ile örtmek isteyen birkaç akili hukuku beynel milel namıyla zahiren pek adil ve rahimane terettüp

olunmuş fakat hakikatinde ise el hüküm len kalp sözünün bir tefsir i tevilesinden başka bir şey olmayan kavaidi ortaya koymuşlardır. Hiçbir mahkemenin göreceği davayı azime i âliye ye güya beynel milel musaddak olan bu âlemin kavait ve kavaliyetiyle hal ve fasıl etmek fikri zaten yalancılık ve entrikacılıktan başka bir şey olmayan diplomatlığın eseri Güzin ihtilal kariye ki medeniyetin en müterakki ve mütekâmil bir zamanı olan Asırı hazıra kadar hiçbir mesele diplomasiye hiçbir vakıa... Siyasiye ne böyle bir hükemayi bi taraf karşısında ne de bu gibi kavaidi musaddaka beynel milele hal ve fazıl olunmuş belki siyaset diplomasi namı altında dünün tariki ihtilaliye ve hilekariyenin en gaddar istibdadiyla en zalimane tahakkümleriyle kesretin fikri gerek hak gerek batıl olsun kalite tercih olunmuş ekalliyet haklı olsa bile ekseriyetin hükmü nüfuzu altında kalmış ve böylece mukaddes ve muhterem! Beşeriyetin lisanı zahiresinde zarif bir moda bir vesile i mefhirat olan hak ve adl alâyiş demkeza anasırı bütün manasıyla bütün mahiyetiyle öldüre bilmiş topraklara sokulmuşlar menfaat! Ki insanları yekdiğerine rakip ve düşman eden bir sevdadır.

İşte mübarezenin mebatını teşkil eden bu sevdanın hâsil ettiği hırs bekayı hayatında esasını teşkil ettiğinden her şeyde bir rengi elim ihtiras peyda olmuş bazı yerde kadr ve zulme bazı yerde hile ve huda siyasete temsil ederek yine hükmünü tesiri cangüzarını seri ve müstahkimaz icra etmiştir. İnsanlar bir asıldan neşet etmiş oldukları halde yine bu kanunun tesiriyle muhtelif cemaatlere ve bu cemaatler dolayısıyla muhtelif tarzı itikada muhtelif meslek i maişete sülük olmuşlardır. Ve her cemiyetin arasında usule gelen menafrat bu kadar müesserin eseridir. Fakat daha mühim ve şayanı dikkat bir müesser daha vardır ki o da muhittir. İşte bu iki müessirin eseridir ki bir asıldan neşet eden insanlar yekdiğerine tamamıyla muarız ve muhalif birer meslek almışlar ve terakki ettikleri nispette mübarezata bulunarak hukuklarının olmasına say etmişlerdir.

Buraya kadar bahsettiğim esbap insanlar arasındaki münafereği izah edemediyse de tabiatın cemiyetler üzerine icra ettiği tesiri beyan edebildi sanırım. Maksada başlamak için mukaddimeye şunu da söylemek lazımdır ki takip ettiğimiz ve gaye i hayalimiz olan ittihadı milli nazariyesi bu münafereçleri ortadan kaldırmakla ve muhalif cemiyetler arasında daimi bir sükûn ve araiş tesis etmekle hâsil olacaktır. Bu ise birçok şarta mütevatıf dır ki siyasi iktisadi içtimai mahsurlar def edilmelidir. O zaman bir asıldan neşet eden toprak ı sakın olan insanlar muhalefet ve münafereçten ayrılacaklar âlem şümul bir muhabbetin gıpta bahş bir sükûn ve saadetin aguşu turatununda yaşayacaklar vahşet devirlerini unutacaklar tarihlerine müftehiren yazdıkları muharebelere mücadelelere entrikalara nefret ve lanet edeceklerdir mabadi var.

Muhasebe-i İçtimaiyye / Sosyalistliğin Atisi

Ol bize abu hayat ateşi seyyal memat
A.C.

Sosyalistliğin teamül edeceğine artık şüphe yok. Sosyalistler günden güne artacak fakat sosyalistlik acaba sulhen mi yahut harben mi tesis edecek? Tabiri ahirle sermayedaran bugün yed i inhisarlarında hissetlikleri vesaiti istihsaliyeden netice i kanaat olarak... kasr edecekler? Yoksa bu vesaiti netice i kahr ve zarb olarak mı fetih etmek lazım gelecek? Tuyu ferdanız nedir? Bugün bunu aramak tayin etmek istiyoruz:

Bu suale bir cevap bulmak üzere insaniyetin safahatı terakkiyatını tetkik edelim. Bu safhaatı vahşet gibi esaret ecirlik gibi kolektivizm gibi mühim: yahut siyasi mütevasıt bir haldedir.

Tarih gösteriyor ki bir deviren diğeri bir haleti içtimaiyeden diğeri müruru şimdiye kadar daima aynı suretle vukua gelmiştir. Evvela basit bir sayı iptidai uzun bir müddet haml sonra sık, sık kazalar elim ve umi cinayetleri nihayet az çok şedit bir hercümerç ve bil netice devamlı bir takım tahvilat... Sabit ve daimi olan bu kanun d ispat ediyor ki insan mazisine ne kadar büyük bir samimiyetle merbut ise insaniyette layık mazisinden o mertebe cansız ıstıraplarla ayrılabilir.

Şimdiye kadar ehemmiyeti velev derece i taliye de olsun tahvilat ı içtimaiyeden hiç birinin kuvvetli isyanlara ihtilallere iktiram etmeden vukua geldiği görülmemiştir.

Hiçbir müstebit yahut hiçbir sınıf i mümtaz görülmemiştir ki köyleri kasabaları şehirleri yakan insanları senelerce inletemen imtiyazatını menafii bila ihtiyar... Terk etsin!

On temmuz hürriyeti gerçi harben ünvaten feth olunmadı. Olundu fakat Rense Ohri manastır Drama Serez ayaklandıktan sonra alındı. Karl Marks iştihadat ı tarihiye ye müsteniden demiştir ki celil ve şiddet ila velvedir. Cemiyeti kadimeden cedidiyeyi alır.

Mühim büyük safahat tekâmül içinde yalnız ecirlik başlamış harpsiz kansız vücut bulmuştur.

Şu kadar ki ecirlik nevamı esaretin bir cinsidir. Ondan bütün, bütün başka o na bütün, bütün yabancı bir şekil değildir.

Esaret tahfif etmiş ecirlik başlamış esaretin tahfife nispetinde ecirlik terakki etmiş bunun böyle olması da tabii bulunmuştur. Çünkü ecirlik hem mevalilere hem de eseraya temini faide eder. İmdi ecirlik kendinden evvel gelen safhanın yani esaretin yerine kolaylıkla kail olmuş çünkü yürürü zaman ile ve yavaş, yavaş hem esirlik hem de ashabı esir bir tarzı hayatın daha faydeli daha menfaatli olduğunu görmüşlerdir.

Hâlbuki Elyevm mürai ve hâkim olan ecirlik hayatı ile halen... Azim beşeriyette bulunan ve ilk merhaleyi müteakibeyi teşkil eden kolektivism için böyle şeraiti müsaade esbabı teshiniye mevcut değildir. Çünkü zenginler kolektivism tesisinden hiçbir faide beklemiyorlar! İmdi ecirlik bertaraf edildiği halde mazide nasıl hiçbir tahvili azim kan selleri akmadan tecelli edememişse halen ve müstakbelen de bil cümle tahrivatı azimenin ancak kan sayesinde öldürmek sayesinde hayat bulup bulabileceğine şüphe yoktur.

Gerçi deviri esaret deviri vahşet yerine zor ve kahır ile ecirlik ⁵ise esarete nispeten pek hafif olan 789 ihtilali kebirî üzerine sureti umumiyede kaim olmuş gibidir.

İşte şu malumatı iptidaiye istihsal edildikten sonra önümüzde vukuu bulacak olan inkılâbın velvelsiz zelzelesiz bir surette tecellisine ümit ve imkân var mıdır?

Mühim ve azim bir kıymeti olan tahvili atıye ait mesaiyi iptidaiye bile her hatvede heyecanlar dertler müsademeler tevliidinden hali değil.

Cemiyeti beynel milel binlerce müşkülât ile hayatına şöylece sahip olmuş memaliki muhtelif de kuvvei kahre ile defaatle ihnakına teşebbüs edilmiştir. Bugün amele sendikalarına müttehit cemiyeti umumiyeye i mesai Proudon ika edilen mevali yoktur. Bu şerait dâhilinde mübrem mesmum elzem ve manayı sahihi ile azim olan inkılâbın güzellikle ve kansız olabilmesi ve bütün emsali tarihiyesini tekzip etmesi ihtimali var mıdır? Kuvvete tabiyen esaretin tesis edildiği tarihten beri insanlar aksan ve eşgali hürriyeti istihsal değil alel takip ve alel tedric feth ede gelmişlerdir. İsyenlarla ihtilallerle feth etmektedirler.

Bu gibi içtimai isyanlar ihtilaller süs için zevk için değil lüzum üzerine infilak etmiş ve dereke i hal engizinin muhabbeti zaferle tedviç ettikçe mutlaka netayici müfide iktidaf olunmuştur. Bu hakikat bütün bir silsile i tarihi ihtilalatın na kabili ret ve şahadeti ile teyit eder.

Bizde temmuz kıyamı içtimai bir kıyam olmamakla beraber bu hakikate şahittir. Nitekim Fransa'da 1830 inkılâbı Fransız'lara eskisinden vasi bir hürriyet temin ettiği gibi 1848 ihtilali de Cumhuriyeti ve arah ı umumiyeyi bahş etti.

Bizde her veçhile medid alkışlara seza olan ahali fırkası her biri başlı başına birer kutubu namus birer berci fazıl ve irfan olan Hamdilerin müstafil sabilerin Gümülcine'lilerin Sadilerin vesairenin vücutlarıyla temin ettikleri pek büyük ümitlerle teselliye hakkımız olmakla beraber bu meseledeki noktai nazarını henüz gösterememiş ve fakat Doktor Temu'nun riyaset ettiği demokrat fırkasının hala iraeiye umumiyeye doğru bir azim ve cihadı merdane ile yürüdüğü vareste i tetkik bulunmuştur.

İşte Elyevm ancak muhtemel fakat gayet azim ve mühim olan bu noktai balında ve ezcümle cinilik arayı umumiyeye emniyeyi vasıl şu küçük 10 Temmuz 324 kıyamımızın ve belki de Hüseyin tosunların hacı Şevketlerin Erzurum afakında bir iki sene evvel başlayıp ufak, ufak fakat gayet esaslı muzafferiyetlerle faaliyete de iktiran ettirdikleri daha küçük kıyamların eseridir.

Velhasıl hürriyet ancak harp ve zarp ile ve parça, parça feth olunur. Mabudu hürriyet azim ile aşk ile temayül etmez ancak büyük, büyük fedakârlıklarla celp edilir. Muhterem fedakâr büyük Abdullah Cevdet Bey çok söylemiştir. Mesleki hürriyetin huzuru ulviyetine çıkmak içinde bir abdesat lazımdır. Fakat hayıf ki bu abdesatın kan ile olması meşrudattır.

İşte bütün bu hakikatler ve her şey gösteriyor ki fukaranın köylünün efradı ahalinin ayadı mevasa i sermayedarandan tahlisi sulhen olamayacak silaat müsavat yollarını er geç muhip cehennemi musarağalar müsademeler açacaklardır.

⁵ Ecir mecelle: madde 413 eciri has ve eciri müşterek madde 422

Saat ve saat yaklaşmakta olan o güzel günlerin dehşet ve şiddetini mümkün mertebe tahfif etmek mümkün mertebe az kurban vermek az kurban almak için yalnız bir çare vardır:

Sermayedarın amelinin fukaranın köylülerin teşkilatının ne mertebe muhkem ve metin olduğunu görür bu kuvvetin hezimet ma pezir bir derecede ciddi ve şedit olduğunu ne kadar emniyetle takdir ederse velhasıl fukaradaki azmin ulviyet ve mahiyetini pişi celalinde maneviyatı takdir kırılırsa müsademe o kadar çabuk bertaraf olur. Ve bu halde zenginlerin bütün mesaiyi imtiyaz cüyanası o mertebe suhuletle çamurlar içinde boğulur

Mailah fethar tasdik edilmelidir ki amele teşkilatı yevmi, yevmi daha büyük bir vasiyat ve ihata peyda etmekte ve daha ziyade kuvvetlenmektedir. Her şey gibi tevcihat da henüz uyanamamış ise de müsavatından o kadar mahrumuz ve köylüler şimdiye kadar o kadar inlemişlerdir ki az zamanda pek büyük mesafelerle celi mafata etmek kabil olacaktır. Avrupa da bu babdaki teşkilatta göze çarpan başlıca şu noktalardır.

Bir kere sendika esastır sonra iş borsaya geliyor ki bu aynı şehirde bulunan bil cümle menbağa ait muhtelif sendikaları birleştirir. Daha sonra o ülkeye ait aynı sanayi erbabını toplu tutan bir cemiyeti müttehede i sanayii ki başında borsa münakit merkezi komite vardır.

Nihayet müttehite cemiyeti umumiye i mesai perveran ki bunun ilmi nusret ve... Altında hem nursiyeler hem de cemiyeti müttehede i sanayilerin kâffesi birleşmeleri müttehite cemiyeti umumiye komitesi namını taşıyan ve her mursiyeden ve her cemiyeti müttehideyi sanayiiden bir memur birer serhazdan müştekil bir komite idare eder.

Bil cümle sınıfı mesaiyi perveran ancak sendikalara irtibat peyda ettikleri vakit saati halas hululü muvakiye olacaktır. Bu teşkilat bir sepke i kuvveye tahakküm na pez birer kuvvet hâsıl edecek ve artık bir gün ihtilalin başlayacağı gün bütün sermayedarın sıkı ve galip bir pusuya düşmüş tuzağa tutulmuş olacak ve bir sivrisineğin... Boğulmuş kabilinden sermayedarlık ilelebet boğulmuş olacaktır.

Karl Marks'ı çok takdir eder

Ameleyi ancak bizzat amele kurtaracaktır!

Uhde i karip de bir gün gelecek ki mesela Fransa'nın bil cümle şehirlerinde aynı bir günde aynı saatte müttehite cemiyeti umumiye sayı perverane komitesinin bir emri okunacak aynı dakikada bir ihtilal fırtınası daha.

Bir kasırga kopacak bir kan tahrip intifa edecek ne varsa her şeyi her şeyleri her ne varsa süpürecek temizleyecek! Bu böyle olacak birçok yerlerde olacak

Bu hakikat zalime ve mazluma huzurunda fakat... Kati olan bu hakikat alel umum sınıfı mesai perveranın uhdesine necip bir vazife tertip ediyor: teavün teşarık esasları üzerine yekdiğerine takrip etmek! Sendikalar teşkil etmek teşkil edenlerden icap edenlere kayıt olunmak

Bu teşkilat ve hale iktisadi ise de bunun yanı başında bir teşkilatı siyasiye bir sosyalistler gazetesi vardır ki gölgesi halinde daima gayri münfektir bu fırka fukara için olmakla beraber zenginleri de kabul eder. Ve bu zenginler en ulvi kalplilerin numuneleridir.

Mesele... içtimaiyenin çareyi hali vesaiti istihsalienin işrakinden olduğuna kanaat edenlerin kâffesi ve münasebettar olabilecekleri taraflarda fırkanın şubesine müracaatla kayd olunmalıdırlar.

Bu bapta perurber edilen efkârı hayal gaye i asıl ancak bu suretle... Ve hakikate takrip eylemiş olur. Aynı zamanda da uzaklardan derinlerden gelen uğultuları şimdiden bütün mesnik kalplere rasat ve hasyet veren ihtilali azim içtimaiyenin dehşeti nispeten taklil edilir.

Ey en kıymetli metayı beşer olan günleri her vakit sendikaları arasında mürettipler! Bu hakikatleri siz mürettibin cemiyeti yapmak taş bası sıralarında anlamadınız mı?

Ey tramvaycılar size ittihatlarınız kıyamlarınız zarar mı veriyordu?

Ey Anadolu şimendiferi memurları bir esaret... terakip yumuşatmadı mı?

Ey bi çare muharrirler siz büsbütün divanelersiniz! Ey bi çare köylüler hani iskelelerde büyük şehirlerde sizin borsalarınız?

Ey İzmir köylüleri yemişlerinizi çekirdeksizlerinizde hangi ve mükeamit piyasaya teslim ediyorsunuz!

Ey değirmen dereliler siz en adi kabzımalları sağmal inekler hükmünde bile değilsiniz?

Sizden biri İstanbul'a yüz küfe üzüm yollamış doldurma istif bağlama denize nakliye denizden İstanbul'a nakliye daima bu kabzımallar hakkı çıktıktan sonra kendisine ödenecek elli kuruş borç kalmıştır.

Birleşiniz el ele veriniz artık kâfi

Artık çalışkan fukaranın da gülmesi lazımdır.

Blanki

Muhterem Doktor Temu'ya

Yüzünde azim ve amal gözlerinde nur daha sevcanlı kalbi bir özle eyliyor tedvir Blanki: hürmete şayan olan o şanlı zekâ muhabbeti beşerin elinde hikâyedir. Onun mücahedesini sayı celil meşgalesi sefaletten güruhu zelil ve mağdurun sefalet eczâmının bu kanlı meselesi: esas mesleği oldu. O akili fiyurun. O yanda bir sürü asude i mest camu gurur gayuru fikirden azade bir... meskuf

Fakat o fırka ki fakir mustarip mekhur refaha gayz... İşte: mücadalat ı hanif?

Blanki işte maişet kitabının bu hazin sahaifinde okurdu. Ulum teşriki onun prensibi refi mazlum ve elemine yegâne çaresi halkın kıyam ve tahriki cidal başladı Paris'te öyle şiddetli avam nası ahaliye verdi. Zulmete Blanki ordunun ilk safında dehşetle hücum edip duruyordu. Güruh adına fakat tahakküme zildada muntekim... Savurduğu zahmet heyeti atışar bozup... Blanki leşkerinin hezimetleriyle esir oldu asker naçar bu adil ve hakka mugaran kıyam pür heyecan tahkimat ve... Mahvolup gitti. Blanki haip ve hasir alil ve bi derman saadet amimi görmeden efal etti.

A.Rıfkı

Gölgeler – Bedbinlik

Beşeriyet terakki ettikçe zulmü arttıran medeniyet insanlara esbabı refah ve intizamın en güzellerini en mükemmellerini ihzar eyledikçe müthiş bir tevaün seriliğiyle ilerileyen tahrip eden boğan bütün beşeriyete siyah bir gecenin korkulu kâbuslu rüyalarını gösteren bir hastalık var ki bundan iki bin beş yüz sene evvel zuhur Budalara tahrip mezhepleri tesis eyleyen Manilere hükmetmiş ilerilemiş meşum abideler rakz etmiş sonrada... Gibi mütefekkirleri Hartman gibi müdekkik ulemayı pençe i tesirine almış bütün beşeriyete prensiplerini neşir için onlara yazdırmış ve neşir ettirmiş.

Sonrada kâinatı tefekkürde büyük bir yer işgale başlamış gençlerin şen ve şatır bulunması hayata merbut olması lazım gelen sabanın dimağına yaralar açmış daima bir levakı mesmumla bu köhne insaniyetin köhne kavaidine darbeler vurmuş ne genç ne ihtiyar cafi levzuh ne müttefinin hiç birini zehirlerinden darbelerinden esirgememiş köhneliğe munteka karşı kıyam etmiş dünkü akayikin... Sakit ve... Siyah bir uçurum açmış şu ara edebiyata felsefeye siyasete her şeye nüfuz etmiş belki bir asır sonrada yalnız kendi ahkâmı mazlumesinden başka bir şeyi insanlık âleminde bırakmayacak belki! Belki müterakki ve mütemiden beşeriyetin bütün efradı zengin ve fakir ona inanacak o na merbut kalacak ondan başka her şeyi unutulacak fikre ahlaka mutkadata yalnız o hükmedecek.

Bedbinlik

Brahman akaidine müthiş bir darbe i kahır indiren Buda onda o mezhep de bir boy hakikat istismam edememiş serabı alude mabedin esrarengiz bir tezahürle parıldayan münakş duvarlarında kofluğun kazip ve iğfalın rengi giryanından başka bir şeyi görememiş sayısı iki bine varan mabutlardan o taştan mamul elmasla mezin garip şekilli beşeriyet evliya oyuncaklarından bir şey anlayamamıştı.

Bir gün bilmem kaçınıcı mabudun münakip mafevk el hayalini terennüp eden Brahman sülale i şemsiye ve kameriyenin bu mazus ve muhterem evladına telkini akide ederken Buda necip simasından yağın envarı credit ve asaleti bu hak ve hakikat yabancısına tevci etti.

Fakat o nurlar bir amelenin gözünde bir velvele i tahkir gibi şemsin uyandırdı.

Senin telkin ettiğin akide beni ikna edemez

Ve bir daha girmemek üzere mabedin kapısından çıkarken altınlara pırlantalara mustağrif heykellerin tahkiri zilletin semalarına bir sadaka tezyif etti.

Artık düşünmek lazımdı. Düşündüm etleri kemikleri ayrılmadan hakikati azimeye kesp i vukuf etmeden çınlayacağını söylediği mücahedesinden ayrılmadı. Şecere i zekâsının acı hakikatler çirkin güzelliklerle tecelli eden saye i ismi meriyetinde hendek o iklim esatir ve havalinin semalarından ilhamlar buy i ipham saçan asharı rengârenginden bitap âlimler topladı. Aslan uğultularından mücadele i hayatının yılan fısıltılarından taarruzun tasminin hikmetlerini öğrendi. Yakılan mevtaların semaya yükselen pis dumanlarında yokluğun buhar maksisini suruş inilleyen ihtiyarların turu sina mütedarında hayatın kofluğunu varlığın sefaletini okudu. Otuz sene süreden bu... fikriyeden ancak bir unsur bir akide öğrenebildi:

Yokluk!

Yetmiş bu kadar senelik ömründe beşeriyete hükmeden yalnız bir tek kuvvet bir kuvve i kakhara bir anasırı müşaim ve cidali heva görebildi:

Sefalet!

Hakikate nafiz bir nazar... Bir fikir tarihi beşeri mütalaa ederken görür ki her şeyde kan her yerde matem vardır. Bütün insaniyeti tahrip eden cidaller tabiatın bi mecburiyeti asliyesi men i vazalesi gayri kabil bir muktezasıdır. Her şeyi zirde şemse en ufak resimden en büyük kitlaati uzviye ye kadar her şeyi bi aman keşfe keş kahhar mübarezenin mecburudur.

İşte bunun içindir ki Buda dört yüz milyona varan mutektlerine siyah bir akide i bediini talim etmiştir.

Bunun içindir ki: Mani tahribini ası akaid ittihaz eylemiştir.

Bunun içindir ki... İyiliğe lâfzî iraz âdete hücum etmiş yalnız müspet olarak fenalığa sefalete inanmıştır. Bunun içindir ki: zula hayat beşeri bir kadavra gibi didiklemiş onu tahrip eden marazın en fena en dehşetli basillerini meydana çıkarmıştır.

İşte bunun içindir ki Buda'ların izharı ilminden sefil bir rayiha duyulur.

İşte bunun içindir ki Bakunin... Kropotkin bir... Meydanı mübareze ye atılıp insanlara bu sefaletleri bildirmek için çalışmışlardır.

İşte bunun içindir ki asrı hazıra edebiyatı bizde bile bütün feryadın bütün mertebeden hep matem nevhelerinden ibaret kalmıştır.

Bunun içindir ki fenalık zahiridir diye ilayıp netiç taraftarları artık azalmaya artık herkes de bir fikri âdem bir fikri mazlum uyanmaya başlamıştır.

Artık hastalık bütün şiddetiyle bütün dehşetiyle kâinatı idraki kaplamıştır.

Esbabı ne?

Beşeriyet dilenen sürünen efrat efradı sefilesini görmüyor herkes bu cidalgah da bir hüsn, hüseyini menfaat tutmuş başkasının zararına çalışıyor. Fakirlerin doğruluklarına yalancılık tünüyor tahkir ediliyor zenginlerin yalanlarına hakikat süsü veriliyor tecil olunuyor ben zamirinden harice çıkarmayan menfaatperestler hakkı sayı öldürüyor kendi kesesi doluyor. Amelenin kuvve i maddiyesin den mühim bir kısmı mahf oluyor.

Sermayedar elinde ziynete refaha müstefrik yaşıyor. Gururunda sekfi esvana doğru yükselmeyen kâşanesindeki maut habgahlarda uyurken amelenin hakir yıkık kulübesi zilletinden yeraltına girmek için alçalıyor.

Bu alçalmak beşeriyetin bu adi kulübelerine mahsus almıyor insaniyetin bu kıymettar ve faal unsurları böyle hakaret gördükçe kuru bir ekmeğe sefil bir hayata mahkûm kaldıkça alçalış onu bu hale koyan beşeriyete ait oluyor.

Ve beşer o menfaat için kımıldayan hortlak

Beşer o menfaat için öten susan alçak

Haset, haset ebediyen hasetle alçalacak gibi fena tarifler tahkirler hep o na yağdırılıyor.

Sefiller böyle çoğaldıkça aileler feccatin zilletin cingabı mahmumuyla bulandıkça amele daimi bir esaret bir esareti mustaribinin pençesinde inledikçe bugünkü feryatlar daha ziyade artacak zavallı beşerin iniltileri bir kat daha yükselecek fakat hak ve hakikat karşısında daima süslü ve muhik görünen daima doğruluğu kimseye vermemekle iftihar eden eşer alçalacak, alçalacaktır.

A.Rıfki

Sus- Bir İzah

Her vakit söylüyoruz ki servet fikri sevmez saadet sefalete düşmandır. Zenginler güruhu fikri tahkir eder çünkü onların malik olduğu esbabı refahı kâşaneleri akarı amelenin fukaranın sayı hâsil etmiştir. Ve âdemi müsavat gösteriyor ki meşru vasıtalarla ahz edilmiş kazanılmış görünen servet sermayedaran serveti umumiye i beşerden gasp olunmuş hatta çalınmış şeylerdir.

Hak her vakit meydandadır onu adi rüzgârlarda doyuramaz şule i adli rüzgârı zulüm bu gün azaltsa bile istikbalde parlayacak ebediyen şuledar olacak ve sönmeyecektir.

İstikbal ayinidir. Ve bugünün gizli kapaklı işlerini entrikalarını zamanın tarihi gizlese bile o ayini vazih bir tablo gibi insali atiyi okuyacaktır.

Eskiden matem bir ömre merbut kalan işçiler nasıl ki üç beş mütefekkirin mücahadesiyle bir parça iktisabı hayat edebilmişler nasıl ki tahakkümü sermayedaran zincirini kırmışlarsa yarında servet arz

bila tefrik cins ve sınıf taksim olunacak o zaman ne amele ne sermayedaran kalacak biz iştiraki halka takdim etmekle içtimai bir çığır açtık memleketimizde büyük bir noksanın mühim bir mesleğin ilk adımını attık. Vatanın muhtacı say muhtacı himmet olduğu bir zamanda böyle bir mukaddime ile işe giriştik olabilir ki beğenmeyenler hizmetimizi takdim etmeyenler bulunur. Biz bununla müteessif değil müteşekkir oluruz.

Ni tekim memleketimizin en büyük zenginlerinden ve makamı aliyeden birinin en mümtaz mahalli işgal eden bir dehayı siyasimiz bir yerde ba husus birçok zevatın yanında gazetemizden bahsederken sosyalist efkârının Türkiye için muzır ve fenalığı mucip olacağı ve binaen aleyh iştirakin takip ettiği mesleğin nafi değil bilakis muzır olduğunu beyan etmiştir ki bunu biz vicdana izhar cihet emin olduğumuz mevzudandır. Orada bulunanlardan terakki perver ve fazıl bir zat kendisinin Avrupa'da bulunduğu bahis ile bütün merkezi hükümette ekseriyete karip bir mevki işgal eden sosyalist ve amele partilerinin terakki için en elzem firkalar olduğunu iştirak ve ittihat sayı in fikrini mukaddes bir mevki alelade bulunduğunu beyan ile iştiraki bu hususta pişar ve terakki olarak kabul etmişlerdir ki birincinin terakki fikirlerini imha hakkındaki tasvirat ve muhafazakârlığıyla ikinci zevatın hayatı avamı müdafaa gazetemiz lehindeki beyanatı mukayese edilince mesele kariyun kiram nazarında vuzuhıyla tebeyyün etmiş olur.

Biz memlekete hizmetle müftehiriz tanı haset kel ve kal bi sut bize göre hiçtir biz aleyhtar bulunmakla iftihar ederiz çünkü karşısında muarız bulunmayan her hangi bir meslek her hangi bir gazete daima yanılır.

Sale i zelif sahnedir itiraz.

İştirak

Tahlil – (Hikâye) Dede Hasan'ın Vicdanı

Kardeşim Yakup Kadri'ye

Merdiven aralığında asılı duran zincirli saatin göğsünden fena hırıltılarla sesi tikanık öksürerek çıktıktan sonra yine ufak eve hararetle bir İstanbul gecesinin sükûtu sarıldı. Un fabrikası uzakların havayı rükudetini tekrar tepmelemeye başladı.

Dede Hasan yer yatağından doğruldu. Hanenin ikinci kat odalarıyla bir hizaya gelen hava gazının kafesten geçen ziyasını aksakalını bir dama tahtası gibi siyah ve beyaz merbulara ayırdı. Kireç duvara kocaman bir maşrapa şeklini çizdi. Çok susamıştı. Soğuk bir su içmek için aşağıya köye kadar gitmek lazım geliyordu. Usulca kalktı çıplak ayakları altında çatırdayan tahtaların melkesi sayesinde pekiyi tefrik ettiği sağlam ve çivileri düşmemiş yerlerine basarak zaten açık duran kapıdan sofaya çıktı dışarıyı dinledi. Uzakta Unkapı'nın gürültüsü vardı yan odadan sutoğlu Memiş'in horultusu geliyordu. Saatin asılı olduğu taraftan... Hâkim kalın bir... Geceyi gündüze sürüklüyordu.

İdareyi bile yakmadı ve ateş gibi yanan ayaklarını zemin katının rutubetli toprağına basarak köye yürüdü. Maşrapa tahta kapağın üzerinde idi. Tülbendi sıyırdı kolunu uzandı içeride bir damla bile su kalmamıştı teneke kap toprak boşluğunun içinde her tarafa çarptı. Sesler çıkardı. Boş döndü.

O zaman ciğerlerini hançeresini kavuran dudaklarını bir böcekkuğu gibi kurutan susuzluğunun verdiği ihtiyaç ve cüretle yine karanlıkta sokak kapısını açtı ilk taharride tesadüf eden Memiş'in çizmelerini önüne dayadı. Köşe başındaki çeşmeye gitti musluk yarı açık kalmıştı seri damlalar yalağa düştüğçe akort edilen bir kanun sesi çıkarıyor ve bu garip musiki تنها murdar sokağın baygın asabını geriyordu.

Yaklaştı ağzını oraya uzattı içti şimdi taşkın sular sakalından sızarak açık göğsünün kılları arasından vücuduna yayılıyor. Her tarafında rasalar koşturuyordu. Bu o kadar tatlı geldi ki bileklerini sıvayarak bütün başını ensesini ayaklarını her tarafını yıkadı ıslattı sonra döndü.

Harareti geçmişti fakat yine sıkıntı bir korku içinde bir vehim vardı sanki yüreği ağrıyor beynini üstüne bir sıklet çöküyordu. Çizmeleri kaldırırken birden Memiş'i hatırladı. Bakkala olan borcunu

evden kaçırıp sattığı saati düşündü sonra bunları hepsini unutarak akşamki itiraflarına hasrı fikir etti. Artık yukarı çıkmadı merdivenin ilk kademesine oturdu. Henüz kurumayan elleriyle ıslak saçlarını yüzünü örttü mütefekkir kaldı.

Sütoğlu dört saat evvel babalık demişti otuz bir mart günü Ayasofya meydanında ben çok çalıştım çok fedakârlık ettim fakat kurnaz olduğumdan iz bırakmadım sonra acı, acı gülmüş daha neler yaptığımı bilseler, bilseler diye ilave etmişti.

Memiş Abdül Hamide hizmet etmiş parası için otuz bir mart hadisesine karışmıştı. Hâlbuki hürriyetle beraber baş çavuş olmuş muntazam aylığını almış rahat etmişti kendisini böyle altmış yaşından sonra kaybetmek derecesine gelen bir davayı kazanmış şu eve o sayede yerleşmişti. Ta küçükten beri beslediği anasız babasız bulup evladı gibi doyurduğu çocuğun akşam ki itirafı onu ta yüreğinden yaralamıştı. Bu millete fenalık etmek emeliyle yaşadığı halde yine niçin her kabahatli cezasını görmek için divanı harbiye çıkarılırken o burada veyahut kışlasında rahat ve yine aynı hislerle zalim uyuyup şaşırıyordu?

Ellerini kulaklarından çekti biraz doğruldu dinledi. Karısı bu gece yoktu Hasip paşalara gitmişti evde Memiş'le yalnızdı ve derinden gelen horultular onun korkusuz uyuduğunu gösteriyordu. Birden nasıl olduğunu fark etmedi sanki ta içinden pek yanından bir sesin kendisine sütoğlu kabahatlidir sana iyilik eden hükümete düşman oldu nankörlük etti vazifeni yap dediğini ve sonra git ihbar et emrettiğini duydu.

Cahil dimağı bir divanı harbin ne derece şiddetli hükümler verebileceğini ihata etmiyordu. Kendi kendine Memiş'i ne öldürürler ne tard ederler diyordu. Birkaç ay hapse atarlar cezasıdır çeksin!

Acaba vicdanını mı dinliyordu? Bir türlü halledemedi fakat bu emir bu hitap bu sarih düşünce başka nereden gelebilir bu derece kendisini hasta ve müttehiç eder miydi? Bir elini göğsünün soluna dayadı başını omuzları arasına gömdü daha derin düşündü. Tamamıyla karanlıkta ne iri ne ufak bir ziya ne bir gölge ne bir hareket vicdanının ne olduğunu bulmak istedi fakat bunu bir günah telakki ederek vazgeçti. Biraz daha durdu bir müddet karar veremedi. Şakakları atıyordu ve Memiş'e karşı ta yüreğinden müthiş bir kinin uyandığını fena bir husumetin ayaklandığını onu tekmelemeye kovmak ihtiyacının asabını yaktığını duyuyordu. Şimdi fena bir ihtiyar mefkûresi yukarıda horuldayan gence husumetler felaketler hazırlıyor ve vicdan denilen mevhumu bu fenalıkları ahlak ve fazilet kafilesine ilhak ediyor onları vazife şekline koyuyor mücrim ve zalim adamı teselli eyliyor. Makul olmasını gösteriyor.

Nihayet muammayı halletti vicdanı emretmişti. Ona tabii olacaktı. Artık düşünmedi karanlık sükûnet ıssızlık içinde iyice duymuş dinlemiş kalbinde ona mevcudiyetini hissetmediği zekâsını mefkûresini yormaya tenkitler yapmaya lüzum yoktu. Ya rab diyordu yapacaktı kaç derse kaçacaktı.

Hemen kalktı altıyı çalmaya başlayan saati susturdu yatağına girdi.

Ertesi gün harbiye nazırına gidecekti.

İlk defası on üç adam asmışlardı. Dede Hasan Memiş'i tevkif ettirdikten sonra artık rahat uyumuş vazifesini ifa etmiş bir mahkeme reisi gibi azap duymadan birkaç hafta geçirmişti. Bir sabah erken kahveye çıktı.

- Duydun mu dediler neferleri asmışlardı birden anlayamadı onları hep bütün mevkufları birer, birer selb edecekler hepsini öldürecekler miydi?

Kahvesini bitirmek o kadar güç ve uzun göründü ki sabredemedi dışarı kaçtı. Herkes asılmışlardan bahsediyor bazıları yerlerini tarif ediyor izahat veriyordu. Beyazıt'ta köprübaşında Kasım paşa'da

Acur müteheyyiç yokuşa tırmandı تنها sokaklardan su kemerleri altından maliyenin önüne çıktı. Çok kalabalık vardı. Yaklaşamıyordu yalnız dört beş beyaz tahta dört beş beyaz torba orada güneşin altında koca bir mahşeri eşgal ortasında sabit ve mahkûm yükseliyordu. Onlar o cesetler etrafını dolduran bu müteharrik ve canlı adamlardan daha kuvvetli daha cesur daha metin görünüyordu.

Dede hasan vaktini geçirmekten korkarak Eminönü'ne indi araba at kadın erkek var meydanı doldurmuştu hiç dinlenmeyen fena sesler vapur gürültüleriyle çarpışıyor ortada muhip bir insan kitlesi haddinden fazla uzayan başlarıyla maruk cesetleri didiklemeye gelmiş.

Mabadı var

Manzume i efkâr matbaası

Müdür-i mesulü Hüseyin Hilmi



TÜSTAV